

Anonim Osmanlı Tarihi(1099-1116 / 1688-1704), yayına hazırlayan Abdülkadir Özcan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, III. Dizi-Sayı 22, Ankara 2000. XXIV+359+310b (metin).

Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Zübde-i Vekayiât** adlı eserini yayına hazırlayarak Osmanlı Tarihi araştırmalarına çok önemli bir hizmette bulunan Prof. Dr. Abdülkadir Özcan, yeni bir eseri daha tarih âlemine sunmuş bulunmaktadır. Prof. Özcan'ın da ifade ettiğine göre, Osmanlı Devleti'nin tarihi söz konusu olunca resmî arşiv belgeleri yanında bu tür vekayinâmeler de vak'anüvis tarihleri gibi çağdaş olup araştırmaların güvенеbileceği eserlerdir. Yayınlayan, anonim eser verenler hakkında "mevki ve ikbal gayesiyle yazılmamış olan bu eserlerin müellifleri, kendilerini gizlemişler, böylece yaşadığı devrin olaylarının sebep ve sonuçlarını, hiç kimseye hesap verme ihtiyacını duymadan, hissiyata kapılmadan ele alma ve gerçek yönleriyle ortaya koyabilme fırsatını elde etmişlerdir" gibi bir yorum getirmiştir. Buna farklı yorumlar da getirmek mümkündür. Eser ilk olarak Hammer'in dikkatini çekmiştir. Eserin tarihçiler tarafından pek kullanılmamış olmasının sebebi, yegâne nüshasının Berlin Devlet Kütüphanesi'nde bulunmasındandır.

Müellif, eserinde kendisinden açıkça bahsetmemekle beraber, bazı ipuçlarına göre (s. XVI-XVII) sadriazamların yakın hizmetinde bulunanlardan biri olduğu anlaşılıyor. Bu yüzden eser, gerek sefer vekayii gerek İstanbul vekayii bakımından önem kazanmaktadır. Nitekim müverrihimiz genel olarak bu kabil eserlerde görülen alışılmış bir giriş düzenlemediği gibi telif sebebini de açıklamamıştır. Prof. Özcan'ın karineyle tesbit ettiğine göre müverrihimiz Rami Mehmed Paşa'nın sadaretinde 25 Ocak 1703'te (s. 196) vekayi zaptına başlamıştır. Şu halde müverrihimiz 1688 (1099)'den itibaren tesbit ettiği kısımları ayrıca, kaynaklar kullanarak belki müşahedelerini de katarak kaleme almıştır. Yayınlayanın tesbitlerine göre müellif Edirne Vak'ası (22 Ağustos 1703)'ni eserinin ikinci cildi itibar etmiş olmalıdır (s. XVIII-XIX).

Elimizdeki esere *Anonim Osmanlı Tarihi* adı yayınlayan tarafından verilmiştir. Zira yazma üzerinde bulunan sonradan farklı bir el tarafından yazıldığı anlaşılan *Kitâb-i Tevârih-i Sultan Süleyman* adı, eserin muhteviyatı ile uygunluk göstermemektedir. Bu durum, herhalde müellifin eseri iki cilt olarak düşünmüş olmasından kaynaklanıyor olabilir. Müellif görevi gereği saray ve hükümet çevresinde bulunduğu için olaylara yakından şahit olmuş veya şahit olanlardan dinlemiştir. Müellifin bazı resmî evrakı da gördüğü anlaşılmaktadır.

Prof. Özcan'ın daha önce ifade ettiği gibi *Râşid Tarihi* (C. I,II)'nin 1082-1115 (1671-1703) yılları için ana kaynağı *Zübde-i Vekayiât* idi. Şu halde *Anonim* ile *Zübde-i Vekayiât* ele alındığı zaman, bazı hadiselerin *Anonim*'de daha geniş kaydedildiği anlaşılıyor. Prof. Özcan Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Zeyl-i Fezleke (Silâhdâr Tarihi)* ve *Nusretnâme* adlı eserleri ile de yaptığı araştırmada *Anonim*'in bazı konularda üstünlüğünü tesbit etmiştir. Öyle anlaşılıyor ki araştırmacıların paralellik gösteren her üç eseri de göz önünde bulundurmaları gerekecektir.

Eser genel olarak klasik Osmanlı tarihleri tarzında kaleme alınmıştır. Eserde kronolojiye o kadar riayet edilmiştir ki birçok yerde adeta bir rûznâme hüviyeti farkedilmektedir. Keza çok

* Türk Tarih Kurumu yayınlarından. Ankara 1995. Eser hakkındaki tanıtma yazısı için bk. *Bellekten*, LXII, S. 233, s. 237-239.

yerde günler birbirini takip etmektedir. Birkaç yerde kronolojiye uyulmadığı görülmektedir. Bu herhalde müellifin ihmalinden kaynaklanıyor olsa gerektir. Yayınlayan, günleri paragraflara bölerek araştırmacıya yardımcı olmuştur. Keza tarihlerin milâdî karşılıkları da gösterilerek araştırmacının işi bir kat daha kolaylaştırılmıştır. Eserde konu başlıkları da bariz bir şekilde belirtildiği gibi tâlî başlıklar da tesbit edilip göz önüne getirilmiştir. Eserde konu başlığı pek boldur. Meselâ İstanbul hadiseleri, her türlü mali konularla birlikte müellifin vukufla enflasyona yer vermesi, tavin ve aziller, vefeyât, seferler ve bu seferlere ait safahat, Köprülüzâde Mustafa Paşa'nın ıslahat gayretleri, elçi kabulleri ve hediyeler, Hicaz, Basra ve Bağdat olayları, Donanma Kanunnâmesi, en geniş şekilde Edirne Vak'ası, devrin önemli şahsiyetlerinden Râmi Mehmed Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa, Daltaban Mustafa Paşa'nın görevleri ve icraatları anlatılmaktadır. Müellif konuların künhüne vâkıf olup lüzumsuz teferruata dalmamıştır. Prof. Özcan "yazar, yer yer yaptığı yorumlar ve verdiği öğütlerle yaşadığı devri günümüze aktarmış, böylece eserini cazip hale getirmiştir" demektedir.

Yegâne nüshası Berlin Devlet Kütüphanesi'nde bulunan ve ilk defa Hammer'in tesbit edip kullandığı *Anonim Osmanlı Tarihi*'nin bir kısmına ışık tutmaktadır. Bu önemli eser, şimdiye kadar mevcudiyeti pek bilinmeyen ve kullanılmayan bir kronikti. Anonim tarihin titiz bir emek mahsulü olan dizini ile yayınlanması Osmanlı tarihçileri için büyük bir kazanç olmuştur.

MÜCTEBA İLGÜREL